

O‘ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING XALQARO STANDARTLARINI JORIY QILISHNING AMALDAGI HOLATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH

Abdusalilova Jamila Ixtiyor Qizi

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Ushbu tezis O‘zbekiston bank tizimidagi tijorat banklarida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini joriy qilishning amaldagi holati va uni takomillashtirishga bag‘ishlangan. Tadqiqot maqsadi moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini joriy qilishning mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so‘zlar: moliyaviy hisobotlar , balans, aktiv va passiv, hisobot turlari moliyaviy holat to‘g‘risidagi hisobot, foyda va zarar to‘g‘risidagi hisobot

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishi jarayonida tijorat banklari xalqaro standartlarga mos ravishda faoliyat yuritishi zaruratga aylanib bormoqda. Xalqaro bozorlarda raqobatbardosh bo‘lish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ichki moliyaviy tizimni mustahkamlash uchun tijorat banklari MHXSga muvofiq moliyaviy hisobotlarni shakllantirishi talab etiladi. Bu, bir tomondan, banklarning moliyaviy ko‘rsatkichlarini yanada aniqlik bilan aks ettirsa, boshqa tomondan, ularning xalqaro miqyosdagi ishtirokini kengaytiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori¹ va unga muvofiq 18 banddan iborat “Yo‘l xaritasi” bu boradagi jiddiy ishlardan dalolat beradi. Shunday ekan, biz xalqaro maydonga, jahon bozoriga intilayotgan ekanmiz, faoliyatimiz ham xalqaro darajaga mos kelishi kerak. Mazkur qarorda mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan davlat sektorida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha yo‘riqnoma va ko‘rsatkichlar keltirilgan.

Ushbu standartni qo‘llashning asosiy maqsadi moliya, biznes va qarorlar dunyosining barqarorligi va maksimal darajada oshkoraligini qo‘llab-quvvatlashdir. Faqat shunday holatda kompaniya o‘zining rivojlanishi va kengayishini namoyish etib, investorlarning e‘tiborini jalb qila oladi. Bu, ayniqsa, Yevropa Ittifoqi, Osiyo va Janubiy Amerika uchun dolzarb masaladir. O‘zbekiston ham bular qatorida. MHXS talablariga muvofiqlik raqobatchilar uchun kuchli asosdir, chunki investorlar uchun bu ko‘rsatkich ko‘pincha tanlovning to‘g‘riligini kafolatlaydigan hal qiluvchi mezon hisoblanadi

Mavzuning dolzarbligi

Hozirgi kunda mamlakatimizda moliyaviy hisobotlarni tuzishda xalqaro va milliy standartlar qoidalarida bir qancha farqlar mavjud. Bu esa o'z navbatida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tuzishda bir necha metodologik muammolarni yuzaga keltirmoqda. Bu muammolarni bartaraf etishda fikrimizcha, moliyaviy hisobotlarni tuzish jarayonida uzluksizlik, hisoblash, taqqoslanuvchanlik va o'z vaqtidalik kabi buxgalteriya hisobi prinsiplariga e'tibor qaratish va ularni o'z o'rnida to'g'ri qo'llash zarur.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish orqali xorijiy investorlarni zarur axborot muhiti bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish rivojlanib borayotgan davlatlarning oldida turgan asosiy vaziflardan biri hisoblanadi. Shu maqsadda mamlakatimizda Yurtboshimiz tomonlaridan keng islohotlar, birmuncha yangi loyihalar amalga tatbiq qilinmoqda.

Shunday qilib buxgalterlik hisobotlarida taqqoslanuvchanlik yetishmasligi mumkin. Bu holatning noqulayligi shundaki, moliyaviy hisobotdan foydalanadigan investitsion tahlilchilar va boshqa foydalanuvchilar hisobotni tahlil qilish jarayonida uning turli standartlarga binoan tuzilganligi tufayli qo'shimcha xarajatlar qilishiga to'g'ri keladi. Ular hisobotlar interpretatsiyasida chalkashliklarga duch kelishlari ham mumkin. Ushbu jarayon bilan bog'liq holda kapitalning jahon bozorida samarali raqobat yomonlashishi, kompaniyalar esa kapitalni saqlash bo'yicha yuqori sarf-xarajatlarni o'z zimmlariga olishlariga to'g'ri keladi. Eng asosiysi, turli mamlakatlar uchun turlicha foyda miqdori ko'rsatilishi oqibatida buxgalterlik hisobotlariga ishonch yo'qoladi.

Moliyaviy hisobotni taqdim etish kabi MHXSning asosiy maqsadiga erishish uchun quyidagilar belgilanishi kerak:

- vazifalarni echish uchun talab etiladigan moliyaviy ma'lumot;
- axborot tizimini tuzish tamoyillari;
- moliyaviy hisobot elementlari

Moliyaviy hisobot foydalanuvchilar tomonidan qabul qilinadigan iqtisodiy qarorlar, korxonani pul mablag'lari va ularni ekvivalentlarini yaratish va ko'paytirish, shuningdek bu jarayonni barqarorligi va o'z vaqtida amalga oshirilishi imkoniyatini baholashni talab etadi. Foydalanuvchilar, korxonaning pul mablag'lari va ularni ekvivalentlarini yaratish qobiliyatini baholashi uchun, korxonaning moliyaviy ahvoli, faoliyat natijalari va moliyaviy ahvoldagi o'zgarishlarga yo'naltirilgan ma'lumotlarga ega bo'lishi kerak.

Xulosa

MHXS dan foydalanish har bir mamlakat uchun birdek qabul qilinishi lozim bo'lgan hujjatlardan biri hisoblanadi. Chunki hozirgi globallashtirish va raqamli

iqtisodiyot rivojlangan davrdan imkon qadar iqtisodiyotimiz rivojlanishi uchun unumli foydalanishimiz zarur. Ya'ni, har bir mamlakat o'z milliy standartlaridan foydalanishi va buning natijasida xorijiy mamlakat investorlari uchun hisobotlarni tarjima qilishda yo'qotiladigan vaqt va sarxarajatlar mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishi uchun muhim bir to'siq bo'lib hisoblanishi mumkin.

Moliyaviy hisobotda beriladigan axborot ishonchli bo'lishi uchun taxminlardan mustaqil bo'lishi lozim. Moliyaviy hisobot ma'lumotning tanlash va takdim etishi bilan qarorlarni qabul qilinishiga yoki oldindan belgilangan natija yoki yakunga yetishish maqsadida fikrni shakllantirishga o'z ta'sirini ko'rsatsa u betaraf deb hisoblanishi mumkin emas.

. Hisobotlarni Xalqaro Standartlarga Moslashtirish afzalliklari

• IFRS Standartlarini O'rganish: IFRS (Xalqaro Moliyaviy Hisobot Standartlari) asosida hisobotlarni tayyorlashni boshlash. Ularning har bir talabi va qoidalarini o'rganish va tatbiq qilish.

• Moliyaviy Hisobotlarni Modernizatsiya Qilish: Hisobotlarning tarkibini va formatini xalqaro standartlarga moslashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida" Qonun yangi tahriri (13.04.2016 yildagi O'RQ-404 son)

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevraldagi PQ-4611-son "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risidagi" qarori

3. "MHXS hujjatlari O'zbekiston Respublikasi hududida qo'llash uchun tan olindi" nomli maqola. Moliya press, 13.12.2022

4. Ibragimov A.K (2016). Banklarda buxgalteriya hisobining milliy va xalqaro standartlari. O'quv qo'llanma. BMA «Moliya», 2016 y. -370 b

5. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi. PF-60 28.01.2022

6. Muzrapova Shahnoza Saydullayevna. "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibi" Ta'lim fidoyilari, vol. 16, no. 3, 2022, pp. 225-234.

7. <http://www.mf.uz>.

8. <http://www.lex.uz>.

9. <http://www.cbu.uz>.

10. www.agro.uz